

พระกัมป้า มีปัญหาคะไร?

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

พระกับป่า มีปัญหาอะไร?

© พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 974-7445-02-6

พิมพ์ครั้งแรก - ธันวาคม ๒๕๓๔ ๑,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๕ - กันยายน ๒๕๕๓

พระกับป่า

มีปัญหาอะไร*

ขอเจริญพร วันนี้อาตมภาพคณะพระสงฆ์ ขออนุโมทนา
คุณโยมเลียบ คุณโยมเจริญศรี พร้อมทั้งญาติมิตรเช่นเคยที่
ได้ทำบุญเลี้ยงพระ ถวายภัตตาหาร

รายการนี้เป็นของเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นเดือนสุดท้าย
ของพรรษา อีกไม่ช้าก็จะออกพรรษาอยู่แล้ว และเมื่อออก
พรรษาแล้วก็จะสิ้นปี จะเห็นว่าวันเวลานี้รวดเร็วเหลือเกิน

ในวันเวลาที่ผ่านไปเราก็จะได้ยินข่าวคราวอะไร
ต่างๆ มากมาย ระยะเวลาที่รู้ลึกว่ามีข่าวสำคัญอยู่หลายเรื่องทั้ง
ข่าวทางบ้านเมือง และข่าวพระศาสนา ทางด้านข่าวพระ
ศาสนาจะเห็นว่ามีความที่ไม่ค่อยดีต่อเนื่องมาเรื่อย ไม่ใช่
เฉพาะช่วงนี้เท่านั้น แต่เป็นแรมปีมาแล้ว เท่าที่นึกได้ก็คง ๓

* ธรรมกถาของพระเทพเวที (ประยูร ปรยุตโต) แสดงแก่คณะโยมญาติมิตร ณ บ้าน
คุณเลียบ - เจริญศรี รักตะกนิษฐ เมื่อวันที่พุธที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๓๔ พร้อมทั้งข้อความ
ความจากธรรมกถาเรื่องอื่นของท่านบางเรื่อง เช่น ที่กล่าวตอบปัญหาเกี่ยวกับ
เรื่องนี้เป็นต้น ซึ่งได้คัดลอกมารวมไว้ด้วย

ปี จะมีข่าวเสียหายเกี่ยวกับพระ และเรื่องการพระศาสนา ตลอดมา ข่าวส่วนมากจะไปไหนแนวเดียวกัน

ในช่วงที่ผ่านมานี้มีข่าวที่เปลี่ยนแนวไปอีกข่าวหนึ่ง ซึ่งโยมก็สนใจกันมากเหมือนกัน หนังสือพิมพ์ก็ลงบ่อย ก็คือ เรื่องพระประจักษ์กับปา ว่าพระประจักษ์อนุรักษปาจริงหรือไม่ ทำผิดหรือทำถูก และการที่ราชการทำอะไรลงไปนั้น ราชการทำผิดหรือทำถูก ก็เป็นปัญหา ญาติโยมก็วิจารณ์กันไปต่างๆ นานา อาตมภาพเองก็ไม่ค่อยได้สนใจติดตามเรื่องนี้ ก็เลยมีความรู้ความเข้าใจเฉพาะกรณีน้อย แต่ถึงอย่างนั้นก็ตาม ก็มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องประโยชน์ของส่วนรวม ทั้งด้านพระศาสนา และสังคมไทย อย่างน้อยข่าวเรื่องพระประจักษ์นี้ก็คงจะต้องแยกออกเป็นส่วนๆ คือ

ด้านที่หนึ่งเป็นเรื่องกรณีเฉพาะตัวพระประจักษ์ว่า ท่านทำผิดทำถูก ละเมิดกฎหมายหรือไม่อะไรต่างๆ เป็นเฉพาะตัวของท่าน

ด้านที่สองก็คือเรื่องพระประจักษ์ที่โยงไปหาประโยชน์ของส่วนรวม คือ ที่เป็นกรณีกระทบกระเทือนต่อสังคมไทย และพระศาสนา สำหรับทางด้านสังคมไทยนั้นก็ มีปัญหาโยงไปถึงการบ้านการเมืองด้วย

สำหรับด้านที่อาตมภาพจะเกี่ยวข้องใกล้ชิดก็คือ เรื่องพระศาสนา ว่าถ้าเราไม่พิจารณาดำเนินการกับเรื่องนี้ ให้ดีแล้ว อาจจะมีเสียประโยชน์แก่พระศาสนาได้ คือ คนที่ ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้ ถ้าไม่เข้าใจเรื่องราวในด้าน พระศาสนา ก็อาจจะปฏิบัติไม่ถูกต้อง เช่น มีการดำริกันที่ จะออกกฎหมาย มีเสียงลือกันออกไปว่าทางราชการจะออก กฎหมายห้ามพระเข้าป่า ซึ่งอาตมภาพก็ยังไม่ทราบว่าเป็น ความจริงหรือไม่ ถึงกับมีผู้ไปหาเพื่อจะให้ช่วยกันคัดค้าน กฎหมายนี้ อาตมภาพก็บอกว่า เอ ! ยังไม่รู้รายละเอียดนี้ พูดไม่ได้ ต้องขอดูก่อน ถ้าจะให้คิดก็ช่วยไปเอาร่าง กฎหมายที่ราชการจะออกมา เราจะได้รู้ว่าเขาว่าอย่างไร มี เงื่อนไข มีอะไรหรือเปล่า

แต่ถ้าว่าโดยหลักการแล้ว การห้ามพระเข้าป่า จะ อย่อย่างไรอยู่ เป็นเรื่องที่ต้องคิด แต่รวมแล้วก็คือจะต้องมี ความเข้าใจให้ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องพระศาสนา โดยเฉพาะก็ คือว่า ความสัมพันธ์ระหว่างป่ากับพระศาสนา หรือป่ากับ พระสงฆ์ ถ้าเรารู้หลักแล้วเราจะได้ปฏิบัติต่อเรื่องนี้ถูกต้อง ซึ่งจะไม่ใช่เป็นปัญหาเฉพาะกรณีพระประจักษ์ เรื่องพระ ประจักษ์ก็เป็นเรื่องเฉพาะไป แต่ปัญหาสำคัญอยู่ที่เรื่อง ส่วนรวมระยะยาวที่ว่าเราจะเอาอย่างไร เพราะถ้ามีการ

ปรารภเรื่องพระประจักษ์ แล้วออกกฎหมายหรืออะไรต่างๆ
ขึ้นมา มันก็จะมีผลกระทบต่อพระศาสนาส่วนรวม

วันนี้อาตมภาพก็เลยอยากจะพูดเรื่องป่ากับพระนิค
หน้อย ให้เห็นว่าตามหลักพระศาสนา ป่ามีความสำคัญ
อย่างไร พระควรจะปฏิบัติอย่างไรกับป่า พระพุทธศาสนามี
ทัศนะอย่างไรต่อเรื่องการอยู่ป่า

ถ้ามองแบบง่ายๆ เท่าที่เห็นภาพ จะเห็นว่า พระ
พุทธศาสนานี้คู่กับป่ามาตลอด เริ่มตั้งแต่พระพุทธเจ้าเอง
เมื่อเสด็จออกจากวัง ไปค้นหาสัจธรรมออกจากพระราชวัง
แล้วก็ไปอยู่ในป่า พระองค์อยู่ในป่าเป็นเวลานาน โดย
เฉพาะตอนบำเพ็ญทุกรกิริยา รวมแล้วระยะเวลาที่แสวงหา
สัจธรรมถึง ๖ ปี จนกระทั่งแม้จะตรัสรู้ก็ตรัสรู้ในป่าได้ร่มไม้
คือ ต้นโพธิ์

แม้มองย้อนหลังกลับย้อนไปตั้งแต่ต้นพระชนม์ชีพ
แม้พระองค์จะเป็นเจ้าชาย เป็นพระราชโอรส แต่พระองค์ก็
ประสูติในป่า คือไปประสูติที่สวนลุมพินีวัน ได้ร่มไม้สาละ
เสร็จแล้วก็มาตรัสรู้ที่ป่าใต้ต้นโพธิ์ และตอนปรินิพพานก็มา
ปรินิพพานในป่า แม้จะไม่ใช่ป่าใหญ่แท้ คือเป็นป่าหลวง
หรือเป็นสวนหลวง เป็นพระราชอุทยานที่ชื่อ สาละวโนทยาน
และ ณ ที่นั้นก็ปรินิพพานใต้ต้นไม้ คือไม้สาละ

เป็นอันว่าประสูติกินี้ได้ต้นสาละ นิพพานก็ไดต้น
 สาละ และตรัสรู้ที่ต้นโพธิ์ ล้วนแต่ที่ได้ร่มไม้ทั้งหมด พระ
 พุทธศาสนาก็เลยคู่กับปามาตั้งแต่พระประวัติของพระบรม
 ศาสดาผู้ตั้งพระศาสนาเลยทีเดียว

หลังจากตรัสรู้แล้ว พระพุทธเจ้าได้ประกาศพระ
 ศาสนา เสด็จจาริกไปในที่ต่างๆ ก็มีการสร้างวัดขึ้น มีผู้
 ศรัทธาเริ่มตั้งแต่พระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แห่งแคว้นมคธ
 ครองราชย์อยู่ที่เมืองราชคฤห์ ทรงมีพระราชศรัทธาถวายวัด
 เป็นครั้งแรก อันนั้นเป็นจุดเริ่มที่ทำให้มีวัดในพระพุทธ
 ศาสนา ถือกันว่าเป็นวัดแรก

ในประวัติการสร้างวัดแรกนั้น พระเจ้าพิมพิสารทรง
 พิจารณาว่าพระองค์จะสร้างวัดถวายพระพุทธเจ้าควรจะ
 เอาสถานที่ไหน ในที่สุดก็ตัดสินใจพระทัยเลือกได้สถานที่
 ถวาย คือ เวฬุวัน (ป่าไผ่) ก็เป็นป่าอีกแห่ง

วัดต่อๆ มาในพุทธกาลนั้นเราจะเห็นว่าลงชื่อวันๆ
 ทั้งนั้น วันก็คือ วัน ที่แปลว่า ป่า อย่างเวฬุวัน วัดแรกนี่แปล
 ว่าป่าไผ่ ต่อมาวัดสำคัญที่มีชื่อเสียงมากคือเชตวัน เชตวันก็
 สวนป่าเจ้าเชต ต่อมามีอัมพวันของหมอชีวกก็เรียกว่า ชีว
 กัมพวัน แล้วก็มีปาลิกัมพวัน และอื่นๆ ตลอดจนกระทั่งป่า
 มหาวัน ซึ่งเป็นป่าที่พระพุทธเจ้าประทับในเวลาทีเสด็จไป

แคว้นศากยะ เพื่อโปรดพระญาติที่เมืองกบิลพัสดุ์ แม้แต่
ตอนสุดท้ายใกล้ปรินิพพาน เมื่อเสด็จเดินทางมายังเมืองกุสิน
นาราก็เสด็จผ่านที่อัมพปาลีวัน ซึ่งเป็นสวนมะม่วงของนาง
อัมพปาลี

รวมแล้ว ประวัติของพระพุทธเจ้าในแง่สถานที่
ประทับเป็นเรื่องเกี่ยวกับป่าแทบทั้งนั้น วัดในพระพุทธ
ศาสนาในสมัยพุทธกาลก็เป็นวัดที่มีชื่อว่าป่า ได้แก่คำว่า
วน หรือ วนาราม แทบทั้งสิ้น

ชีวิตของพระสงฆ์ หรือบรรพชิตในพระพุทธศาสนา
นั้น พุทธอย่างรวบรัดก็มี ๒ ด้าน คือ

๑. ในฐานะที่เป็นพระภิกษุ ผู้รับผิดชอบต่อชีวิต
ของตนเอง พระภิกษุว่าโดยหลักการแล้วก็มี
ชีวิตที่เรียบง่าย คล่องตัว มุ่งความเป็นอิสระเสรี
และไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนแก่ใครๆ
อุทิศชีวิตของตนให้แก่สิกขา คือการศึกษาหรือ
การฝึกฝนพัฒนาตน ตามหลักแห่ง ศีล สมาธิ
ปัญญา ที่เรียกว่าไตรสิกขา ตราบใดที่ยังไม่
บรรลุธรรมสูงสุด หมดกิลเลสเป็นพระอรหันต์ ก็
จะต้องปฏิบัติในสิกขา คือ ศึกษาหรือฝึกฝนตน
เรื่อยไป

๒. ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสงฆ์ ก็ต้องมีความเคารพสงฆ์ และกิจธุระของสงฆ์ ถือสงฆ์คือส่วนรวมเป็นใหญ่ เอาใจใส่รับผิดชอบในกิจการของส่วนรวม ที่เรียกว่า สังฆกรรม เมื่อมีเรื่องราวหรืองานการของส่วนรวมก็ต้องมาเข้าร่วมประชุม มีส่วนร่วมในสงฆ์คือชุมชนหรือหมู่คณะ ถือประโยชน์ของสงฆ์หรือส่วนรวมนั้นเป็นสำคัญ และขยายกว้างออกไปสู่การบำเพ็ญกิจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน หรือสังคมทั้งหมด เพราะว่าสงฆ์ที่เป็นส่วนรวมนั้นตลอดถึงพระศาสนาทั้งหมดก็มีอยู่คงอยู่เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนั่นเอง

ชีวิตทั้งสองด้าน คือ ทั้งด้านส่วนตัวในฐานะพระภิกษุ และในฐานะที่เป็นสมาชิกของสงฆ์ ย่อมประสานสนับสนุนซึ่งกันและกัน ดังจะเห็นได้ง่ายๆ ว่า การมีชีวิตที่เรียบง่าย คล่องตัว และฝึกฝนพัฒนาตน ย่อมจะช่วยให้สามารถทำกิจของส่วนรวม และบำเพ็ญธรรมเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน ได้ผลดีและเต็มที่ยิ่งขึ้น

พระภิกษุอาศัยปัจจัย ๔ ซึ่งมีหลักการที่เตือนไว้เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายอยู่เสมอปัจจัย ๔

สำหรับพระภิกษุจึงมีชื่อเรียกพิเศษว่า *นิสัย ๔* เช่นในด้านที่อยู่อาศัยก็ให้อยู่ได้อย่างง่ายที่สุด ตั้งแต่อยู่โคนไม้ ที่เรียกว่า *รุกขมูล* เป็นการอยู่ได้ง่ายๆ ตามธรรมชาติ และชีวิตของพระจึงผูกพันอยู่กับธรรมชาติเริ่มแต่ต้นไม้ขึ้นไปโดยตลอด

ในพระวินัย มีพุทธบัญญัติกำหนดไว้มิให้ภิกษุตัดต้นไม้ ถ้าพระภิกษุทำลายต้นไม้ หรือพืชพันธุ์ ก็จะมีควมผิด เป็นการละเมิดพระวินัย ถ้าหากว่าต้นไม้นั้นมีเจ้าของกรรมสิทธิ์ จะเป็นของหลวงก็ดี ของเอกชนก็ดี ถ้าพระไปตัดหรือทำลายโดยเจตนา ก็จะมีโทษทางพระวินัยที่รุนแรง อาจจะต้องถึงกับขาดจากความเป็นพระภิกษุเลยทีเดียว

การที่พระภิกษุจะอยู่ในป่านั้น แม้จะไม่ถึงกับมีพุทธบัญญัติกำหนดไว้เป็นพระวินัย แต่ก็เป็นสิ่งที่พระพุทเจ้าทรงสนับสนุน ถือว่าเป็นข้อปฏิบัติที่ดีงามเกื้อกูลเป็นประโยชน์ในการศึกษา จัดเป็นวัตรประเภทหนึ่ง เรียกว่า *กุดงควัตร* คือข้อปฏิบัติที่เป็นคุณสมบัติของผู้ขัดเกลาดนเอง ซึ่งพระภิกษุจะถือปฏิบัติได้ตามความสมัครใจ จะถืออยู่ตลอดชีวิต หรือจะอยู่ชั่วคราวเป็นระยะเวลาสั้นยาวเท่าใดก็ได้ ซึ่งมีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า *อาร์ญญิกังคะ* (องค์แห่งภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร) เป็นกุดงควัตรข้อ ๑ ใน ๑๓ ข้อ

ในแง่คำสอน พระพุทธเจ้าได้ทรงสนับสนุนและสรรเสริญการอยู่ป่าไว้มากทีเดียว อย่างในโอวาทปาฏิโมกข์ที่เราเรียกว่าเป็นหัวใจพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในวันเพ็ญเดือนสาม ที่เรียกว่า วันมาฆบูชา หรือ วันจาตุรงคสันนิบาต ในโอวาทปาฏิโมกข์นั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า *ไม่ทำชั่ว ทำดี ทำใจให้ผ่องใส* แล้วก็มีข้อความอื่นต่อไปอีก ซึ่งมีตอนหนึ่งบอกว่าอยู่ในเสนาสนะอันสงัด การที่อยู่ในเสนาสนะอันสงัดนี้มุ่งหมายสำหรับพระสงฆ์ ก็คือ มุ่งให้อยู่ป่า หรือรู้จักเข้าไปใช้ป่าให้เป็นประโยชน์ในการบำเพ็ญสมณธรรม

ในพระสูตรหนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสแนะนำแก่พระอานนท์ว่า “อานนท์ เมื่อมีภิกษุเข้ามาบวชใหม่เธอควรจะชักชวนผู้บวชใหม่เหล่านั้นให้ตั้งอยู่ในธรรมเหล่านี้” แล้วพระองค์ก็ทรงบรรยายไป เช่น ให้ตั้งอยู่ในศีล เรียกว่า สำรวมในพระปาฏิโมกข์ แล้วก็พูดจาถ้อยคำที่เป็นประโยชน์ จำกัดการพูดคุยสนทนาให้มีขอบเขต ไม่ใช่เห็นแก่การคุยสนุกรสนานอะไรเป็นต้น พระองค์ตรัสอะไรต่างๆ แล้วก็มีข้อหนึ่งที่ตรัสว่าควรชักชวนให้พระภิกษুবวชใหม่อยู่ในที่สงบสงัด โดยเฉพาะถ้าเป็นไปได้ก็มุ่งเอาป่า

ธรรมอื่น ๆ ก็มีอีกเยอะเลย อย่างเช่นพระองค์
สรรเสริญการเจริญอานาปานสติ คือ การใช้สติกำหนดลม
หายใจ เพื่อให้เกิดสมาธิ จนกระทั่งเจริญวิปัสสนา แล้วพระ
องค์ก็ตรัสบอกว่าการที่จะเจริญให้ได้ผลดีนี่องค์ประกอบ
ประการหนึ่งก็คือ การอยู่ป่า หมายความว่า ถ้าอยู่ป่าก็จะ
ช่วยให้การเจริญอานาปานสตินั้นได้ผลดียิ่งขึ้น

ตกลงว่าเรื่องการอยู่ป่านี้นั้นทางพุทธศาสนา พระ
พุทธเจ้าทรงสรรเสริญไว้มากชีวิตของพระนี่จึงมีส่วนที่ควร
จะเกี่ยวข้องกับป่าอยู่มาก เพราะเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้า
ทรงสรรเสริญ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการอยู่ป่าจะเป็นเรื่อง
สำคัญเป็นกิจที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ แต่เราก็ต้องรู้
ขอบเขตเหมือนกันว่า มีหลักเกณฑ์อย่างไรในการอยู่ป่า มิ
ฉะนั้นอาจจะเข้าใจผิดพลาดไปว่าพระพุทธเจ้าสรรเสริญ
การอยู่ป่าทุกแห่งทุกมุมซึ่งมิใช่เป็นอย่างนั้น

ถ้าจะให้เห็นขอบเขตที่ว่ำนี้นี้ ก็ต้องดูตั้งแต่หลักการ
สร้างวัดในพระพุทธศาสนา เมื่อมีผู้ศรัทธาจะสร้างวัดใน
สมัยพุทธกาล จะเป็นวัดเวฬุวันก็ดี วัดเชตวันก็ดี วัดเหล่านี้
ก็ได้ผ่านการพิจารณา โดยที่ว่าสร้างขึ้นโดยสอดคล้องกับ
หลักเกณฑ์ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ใหัรู้ว่าวัดที่ดีควรอยู่ที่
ไหน กล่าวคือ ลักษณะที่สำคัญๆ นั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้

ว่า วัดไม่ควรอยู่ห่างชุมชนเกินไปหรือใกล้ชุมชนเกินไป ให้เป็นสถานที่ที่สงบสงัดเหมาะแก่การหัดภาวนา ไม่พลุกพล่านจอแจ

ลักษณะอย่างหนึ่งที่สำคัญคือ ไม่ใกล้เกินไป ไม่ไกลเกินไป ถ้าใกล้ชาวบ้านเกินไปก็พลุกพล่านจอแจ ถ้าไกลเกินไปก็ห่างชุมชนจนกระทั่งว่าอาจจะเสียศาสนกิจ

เป็นอันว่าหลักการสร้างวัดนี้ เราจะเห็นได้จากการที่พระพุทธเจ้าทรงแนะไว้แล้ว และมีการสร้างวัดในสมัยพุทธกาลเป็นตัวอย่างไว้แล้ว

สำหรับคำที่ว่า ไม่ให้ใกล้เกินไป ไม่ให้ไกลเกินไปนี้ ก็ยังมีข้อพิจารณาคือว่า ลักษณะที่ว่ามานี้เป็นไปตามหลักการของพระพุทธศาสนา ที่ว่าพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ไม่สามารถจะอยู่แบบโดดเดี่ยวอย่างพวกฤๅษีชีไพร

ในพระพุทธศาสนานั้น การอยู่ป่าของพระไม่เหมือนการอยู่ของฤๅษีชีไพร พระจะอยู่ลำพังโดดเดี่ยว กินเผือกมัน เก็บผลไม้หั่นกินอย่างพวกฤๅษีดาบสไม่ได้ พระพุทธเจ้าบัญญัติวินัยป้องกันไว้เลยทีเดียว เพื่อไม่ให้ภิกษุไปมีชีวิตเช่นนั้น

มีหลักเกณฑ์อยู่ ๒ อย่างที่ทำให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา แม้จะปลีกตัวอยู่สงัดไม่คลุกคลีอยู่ในสังคม แต่ก็ปลีกตัวเด็ดขาดจากสังคมไม่ได้ คือ

ข้อบัญญัติประการที่หนึ่ง ได้แก่ ในสังคมของพระองค์ คือในสงฆ์ พระจะต้องมาประชุมกับสงฆ์อย่างน้อยเวลาที่มีสังฆกรรม มีกิจของที่ประชุมของส่วนรวมต้องมาร่วมพิจารณาด้วย ถึงจะไม่มีสังฆกรรมอื่น อย่างน้อยก็เดือนก็ต้องมาครั้งหนึ่ง เพื่อร่วมประชุมกันในสังฆกรรมที่เรียกว่า *อุโบสถ* ซึ่งเป็นเรื่องวินัยสงฆ์ที่ทำให้พระ แม้แต่ที่อยู่องค์เดียวในป่าก็ต้องมาประชุม ต้องมาพบกับพระอื่นๆ อย่างน้อยเดือนละ ๒ ครั้ง อันนี้เป็นข้อบัญญัติทางวินัยอันหนึ่งที่ ทำให้พระปลีกตัวไปอยู่โดดเดี่ยวโดยเด็ดขาดไม่ได้

ประการที่สอง คือ การบัญญัติไม่ให้พระทำมาหาเลี้ยงชีพเอง แม้แต่จะไปเก็บผลไม้ฉันเองก็ยังไม่ให้ ทั้งนี้เพื่อผูกชีวิตพระไว้กับประชาชน หมายความว่า พระจะห่างจากประชาชนไม่ได้ ท่านให้ฝากท้องไว้กับประชาชน

ข้อที่หนึ่งนั้นผูกพระไว้กับสังคมสงฆ์ พระด้วยกันเองก็ต้องพบกัน ข้อที่สองในด้านญาติโยมประชาชน พระก็ตัดขาดไม่ได้เพราะต้องอาศัยบิณฑบาต

ตามหลักปิณฑบาท พระจะต้องออกมาหาประชาชนเรียกได้ว่าทุกวัน พอเช้าก็ต้องถือบาตรออกมา ถึงแม้จะไปอยู่เดี่ยวเดียวดาย อย่างไรก็ตาม ก็ต้องพบญาติโยมทุกวัน พอเช้าถือบาตรออกมา โยมก็ตักบาตรให้ และเป็นโอกาสที่พระจะได้แสดงธรรมแก่ญาติโยมที่ตักบาตรนั้น พระจึงได้ทั้งอาหารเลี้ยงชีวิตตัวเอง และได้ทำหน้าที่สั่งสอนประชาชน

การที่มีวัดอยู่ ในแง่หนึ่งก็เหมือนกับการได้มีป่าเป็นที่ลี้ภัยซ่อนอยู่สงบสงัด แต่ในแง่หนึ่งก็ไม่ให้ไกลประชาชน เท่ากับว่าเป็นการทำให้ประโยชน์ของป่า ทั้งความสงบสงัดของป่า และธรรมที่ได้จากการปฏิบัติในที่สงบสงัดนั้นมาถึงประชาชนในบ้านในเมืองด้วย เป็นการเตือนประชาชนให้ระลึกถึงธรรมชาติ นำธรรมชาติเข้ามาเกี่ยวข้องกับประชาชน ให้ธรรมชาติเป็นประโยชน์แก่ประชาชนด้วย ให้สองอย่างนั้นมีความสัมพันธ์ในทางที่ถูกต้อง

เพราะฉะนั้น คติในทางพุทธศาสนานี้แม้จะสรรเสริญการอยู่ป่า ก็ไม่ใช่ทำให้ไปอยู่อย่างฤษีชีไพร

นอกจากนี้ ในเวลาเดียวกันพระพุทธเจ้าก็ยังทรงแสดงข้อให้พิจารณาอีกหลายอย่าง บอกว่าแม้แต่พระที่ไปอยู่ป่านั้นไม่ใช่เป็นเครื่องหมายที่แสดงว่า จะต้องเป็นพระ

ที่มีคุณสมบัติพิเศษ หรือจะยกเอามาถือเป็นข้อดีเด่นที่จะให้เห็นว่าตนเองดีเลิศประเสริฐกว่าใคร พระพุทธเจ้าทรงเตือนอยู่เสมอว่าต้องระวังให้มาก เช่นที่พระองค์ตรัสว่าพระที่ไปอยู่ป่ามี ๕ ประเภท

๑. ไปอยู่ป่าเพราะโง่ เซอะเซะ คือ ไม่รู้เรื่องราว เห็นเขาอยู่ก็อยู่ตามไป
 ๒. อยู่ป่าเพราะมีความปรารถนาอันเป็นบาป คืออยากจะได้ชื่อเสียง อยากจะได้คำสรรเสริญ เป็นต้น
 ๓. พระภิกษุที่อยู่ป่า เพราะจิตฟุ้งซ่าน เสียสติ อยู่ในที่ชุมนุมกับเขาไม่ได้แล้วต้องไปอยู่ป่า
 ๔. พระภิกษุที่อยู่ป่า เพราะเห็นว่าการอยู่ป่านั้นเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้า และท่านผู้เป็นบัณฑิตทั้งหลายสรรเสริญ
 ๕. ภิกษุผู้อยู่ป่าเพราะมุ่งความมักน้อยสันโดษ ปรารถนาความวิเวก สงัดฝึกหัดขัดเกลาดน
- พระองค์ตรัสไว้ว่า ในบรรดาภิกษุที่อยู่ป่าห้าประเภทนี้ ประเภทที่ห้าเป็นประเภทที่ดีเลิศประเสริฐ ควรยกย่อง

นี่เป็นการเตือนพระที่อยู่ป่าให้สำรวจดูตนเองว่าอยู่ป่าเพราะอะไร แล้วก็ไม่ใช่ถือเป็นเหตุตัดสินความดีความประเสริฐ เพียงเพราะอยู่ป่า

เคยมีคนไปยกย่องสรรเสริญพระพุทธรูปเจ้า สรรเสริญองค์พระพุทธรูปตัวเองเลยทีเดียว บอกว่า “ไอ้ พระองค์นี่เป็นผู้ที่ประเสริฐ เลิศ สวาททั้งหลายพากันยกย่องสรรเสริญ เพราะว่าพระองค์เป็นผู้มักน้อยสันโดษ ชอบความสงบวิเวก” พระองค์ก็ตรัสบอกว่าไม่ถูกต้องที่จะมาสรรเสริญเราอย่างนั้น การที่ถือว่าเราเป็นผู้ที่สวาททั้งหลายเคารพบูชา เป็นบุคคลผู้เลิศอะไรนี้ไม่ใช่เป็นเพราะเหตุเหล่านั้น ถ้าหากว่า จะถือว่าเป็นผู้มักน้อยสันโดษ สวาทของเราที่มักน้อยสันโดษกว่าตัวเราก็น่าจะมีมากมาย อย่างเราในเรื่องฉันอาหารบิณฑบาตก็ไป พระราชานิมนต์ก็ไป เศรษฐินิมนต์ก็ไป แต่ว่าสวาทของเราหลายองค์ ท่านถือเป็นบุคคลเลย คือว่าฉันอาหารบิณฑบาตอย่างเดียว ไม่รับนิมนต์ของญาติโยมหรือในเรื่องผ้าจีวร พระองค์เองก็ยังรับจีวรที่คฤหบดีเขาถวาย ใช้จีวรดีๆ ก็มี แต่สวาทของพระองค์ บางท่านถือใช้แต่ผ้าบังสุกุลอย่างเดียว คือต้องไปเก็บเอาผ้าที่เขาทิ้งแล้ว เอามาต้ม มาตัด มาเย็บ มาย้อมทำเอง แล้วตลอดจน

กระทั่งบางองค์ก็อยู่ป่าเป็นวัตรตลอดชีวิต อย่างพระมหา
กัสสปะเป็นต้น

เป็นอันว่าจะถือว่าพระองค์เลิศประเสริฐ เพราะคุณ
สมบัติที่ว่ามาข้างต้นไม่ถูกต้อง บรรดาสาวกของพระองค์
หลายท่านฉันอาหารน้อย เช่น ฉันมือเดียว ฉันอาหาร อัน
จำกัด ภาชนะเดียว แม้แต่กำหนดว่าเป็นปริมาณเท่านั้นเท่า
นี้ทุกวันก็มี เพราะฉะนั้น จะเอาเหตุนี้มาสรรเสริญพระองค์
ไม่ได้

การที่จะสรรเสริญพระองค์ว่าเป็นผู้ประเสริฐเลิศที่
สาวกจะเคารพบูชา ก็เพราะว่าพระองค์เป็นผู้ค้นพบธรรม
แล้วนำมาสั่งสอนแนะนำ

นี่ก็เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าจะเตือนสติผู้ฟังให้รู้จัก
ความพอเหมาะ พอดีพร้อมทั้งชี้ให้เห็นเหตุผลในการที่จะ
ประพฤติปฏิบัติเช่นนั้น ไม่ใช่ถือล่ำฟั่งว่าการปฏิบัติอย่างนั้น
แล้วจะเป็นสิ่งที่ดีโดยตัวของมันเอง บางทีการปฏิบัติเช่นนั้น
ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ดีด้วยซ้ำไป ทั้งหมดนั้นก็อยู่ที่เหตุผลที่รองรับ
คือ ตัวเหตุปัจจัย หรือว่าแรงจูงใจที่กระทำสิ่งเหล่านั้นเป็น
ตัวตัดสิน เพราะพระองค์ก็สรรเสริญพระที่อยู่ป่า อย่าง
พระมหากัสสปะที่เป็นประธานสงฆ์ในการสังคายนาครั้งที่
๑ นั้น ท่านอยู่ป่าเป็นวัตรตลอดชีวิตเลย อันนี้ก็ป็นจุด

ชนิดหนึ่งซึ่งพระองค์ก็ตรัสว่า การถืออยู่ป่าหรือไม่นั้นให้เป็นเรื่องของความสมัครใจ พระภิกษุจะถืออยู่ป่าหรือไม่อยู่ป่าก็ได้ จะถือบางตอนก็ได้ ถือตลอดไปก็ได้ ท่านเรียกว่าเป็นอุคตงค์

อุคตงค์ คือ ข้อปฏิบัติในการขัดเกลาตนเอง ขัดเกลากิเลส ทรงสรรเสริญ แต่ว่าต้องสมัครใจถือ นี่ถ้าไม่สมัครใจถือก็อาจจะเกิดโทษ นอกจากนั้นบางองค์ที่ยังไม่เหมาะพระองค์ก็ไม่ให้ถือ อย่างเช่นเคยมีพระภิกษุบางองค์ไปลาพระพุทธเจ้าจะไปอยู่ป่า พระองค์พิจารณาคุณอินทรีย์ของท่านยังไม่เหมาะ พระองค์บอกให้ไว้ในสงฆ์ให้อยู่ในชุมชนให้อยู่ในหมู่ไปก่อน จะออกไปอยู่ป่าพระองค์ยังไม่เห็นสมควร

ฉะนั้น เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของความแตกต่างหลากหลาย เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคลบ้าง เป็นเหตุเป็นผลในสภาพความเป็นอยู่แวดล้อมหลายอย่าง พระองค์จึงไม่ให้เอาสิ่งเหล่านี้มาเป็นเครื่องตัดสินว่าพระจะดี พระจะไม่ดีอะไรต่างๆ เหล่านี้ เพียงเพราะสิ่งเหล่านี้ ต้องให้พิจารณาหลายอย่างหลายด้าน

เป็นอันว่าเรื่องการอยู่ป่านั้น เป็นสิ่งที่โดยหลักการแล้วพระพุทธรศาสนาสรรเสริญจนกระทั่งถึงขนาดที่ว่า การอยู่ป่าเป็นสิ่งที่คู่เคียงกันมากับประวัติพุทธศาสนา แต่อย่างไร

ก็ตาม ก็มีขอบเขต ซึ่งพุทธศาสนิกชนจะต้องทราบ เพื่อให้เข้าใจความแตกต่างหลากหลายเหล่านี้ เช่นที่พูดมาแล้วว่า พระบางองค์ท่านก็อยู่ป่าเฉพาะบางเวลา เหมือนอย่างพระพุทธเจ้าบางพรรษา ก็จะเข้าไปอยู่ป่าเลย ๓ เดือน พระองค์จะตรัสบอกว่า ระหว่าง ๓ เดือนนี้ไม่ให้ใครเข้าไป นอกจากพระภิกษุที่นำอาหารไปถวายองค์เดียว แต่ว่านอกเวลานั้นแล้ว พอออกพรรษาพระองค์ก็จาริกไปไม่ได้หยุดเลย ไปเที่ยวสั่งสอนประชาชน ทั้งนี้ก็เป็นไปต่างๆ กัน แล้วแต่การดำเนินชีวิตของแต่ละท่าน แม้แต่พระรูปเดียวกันบางทีก็มีการสลับอยู่ในป่าบ้าง อยู่ในเมืองบ้าง พระสงฆ์ไม่ว่าจะอยู่แบบไหนก็ช่วยกัน โดยที่ว่ามีทั้งพระอยู่ป่าและพระอยู่บ้าน ต้องประกอบกัน จึงทำให้พระพุทธศาสนาเจริญงอกงามมาได้

หลายครั้งที่เดียว พระที่อยู่ในป่าช่วยเป็นฐานให้เวลาพระพุทธศาสนาในเมืองเสื่อม ในเวลานั้นเราเหลือพระในป่าเป็นหลักให้ ที่นี้เวลาพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองเต็มที่ ก็คือ เวลาที่เจริญเข้ามาในเมือง ถ้าอยู่ในป่าอย่างเดียวกันไม่สอดคล้องถึงการที่พระพุทธศาสนาเจริญเต็มที่รุ่งเรืองเต็มที่ ต่อเมื่อเข้ามาถึงในเมือง ช่วยประชาชนในเมืองให้มีศีลธรรมมีความประพฤติปฏิบัติที่ดี นี่คือระยะเวลาที่พระพุทธ

ศาสนาเจริญเต็มที่ พอเสื่อมก็หดเข้าไปอยู่ในป่า เจริญก็
ออกมารุ่งเรืองเฟื่องฟูทั่วเมือง อะไรทำนองนี้

ทีนี้ ถ้าเราจะดูว่าพระพุทธศาสนากำลังอยู่ระยะ
เสื่อมหรือเจริญ ตอนเสื่อมก็ดูเสื่อมไปจากในเมือง แต่ว่า
เวลาที่เจริญก็ต้องดูที่เมืองอีกเหมือนกัน พอตอนที่เจริญสูง
สุดก็มาเจริญในเมือง

แต่ว่าพระป่าก็ต้องระวัง พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสเตือน
ไว้แล้วว่าที่ตนเองคิดจะอยู่ป่านั้นควรจะมีคามมุ่งหมายมี
ความเป็นอยู่และปฏิบัติตัวอย่างไร พระที่มีคุณสมบัติอย่าง
ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ จึงควรจะไปอยู่ป่า และจึงจะเป็นพระป่า
ที่ดี

ป่า โดยสรุปแล้วก็เป็นที่เหมาะสมที่ดีเป็น
บรรยากาศเกื้อกูลสำหรับให้พระสงฆ์ไปฝึกปฏิบัติขัดเกลา
ตน คือ จุดสำคัญ สาระสำคัญของการทำงานป่านี้ดี เป็น
ประโยชน์ก็เพราะว่าเป็นที่สงบ เป็นบรรยากาศที่เกื้อกูล
เหมาะแก่การที่พระภิกษุจะไปเจริญภาวนา ฝึกหัดอบรมจิต
ของตนเอง เพราะฉะนั้น เมื่อพระพุทธศาสนาเจริญขึ้น ต่อ
มาก็มียุคประเภทที่เรียกว่าวัดป่าเพิ่มมากขึ้น

อย่างที่โยมไปนมัสการสังเวชนียสถานในประเทศ
อินเดีย เมื่อถึงรายการที่ไปชมถ้ำอชันดา โยมก็คงได้เห็น

แล้วว่า นี่แหละ เป็นตัวอย่างชัดๆ ที่ว่าแม้แต่ป่า ถ้า ภูเขา ก็
เจริญขึ้นมาเป็นวัดวาอาราม

ถ้าอชันดา คือ วัดที่เจริญรุ่งเรืองอย่างเต็มที่ เป็นวัด
ที่เจริญเต็มที่ที่ได้สร้างอย่างดีแต่สร้างในภูเขา ขนาดเกาะภูเขา
ออก เจาะภูเขาออกทำเป็นวัดไปเลย ในตัวถ้ำในตัวภูเขา
เองนั่นแหละ เป็นวัดมีสิ่งก่อสร้างที่เกิดจากการแกะสลักที่
เป็นศิลปวัตถุที่แสนจะสวยงาม แล้วก็ยังมีภาพจิตรกรรมฝา
ผนังอะไรต่างๆ เต็มไปด้วยศิลปะ อันนี้ก็คือความเจริญรุ่ง
เรืองของพระพุทธศาสนาซึ่งแม้แต่ป่า ถ้ำ และภูเขา ก็กลายเป็น
เป็นวัดที่มีพระอยู่ท่ามกลางธรรมชาติเป็นจำนวนมากมาย

หลังจากนี้ พระพุทธศาสนาก็เจริญต่อมาอีก ใน
ระยะหลังๆ นี้ถึงกับว่ามี การแบ่งเป็นวัดป่า วัดบ้าน พระอยู่
ป่า พระอยู่บ้าน จะเห็นว่าตอนต้นพุทธกาลนั้น พระองค์
เดียวกันนั่นแหละ บางเวลาต้องการจะไปอยู่ป่าก็ไปอยู่ป่า
เมื่อออกจากป่าก็มาอยู่วัดในบ้านในเมือง และสถานที่ที่
พระพุทธเจ้าทรงวางหลักไว้ว่าควรจะสร้างเป็นวัดนั้น ก็เป็น
ที่ซึ่งอยู่ระหว่างป่าระหว่างบ้าน อย่างที่บอกว่า ไม่ให้ใกล้
เกินไป ไม่ไกลเกินไป พระองค์ให้หลักไว้เช่นนั้น นี่แสดงว่า
มันถึงป่าถึงบ้านให้เชื่อมป่ากับบ้านเข้าด้วยกัน ให้บ้านได้

รับประโยชน์จากป่า แล้วป่าก็จะให้ประโยชน์แก่คนในบ้าน
ได้ โดยที่ยังคงสภาพเป็นป่าอยู่

ต่อมาก็ถึงกับมีการแยกกันชัดเจนดังที่ปรากฏใน
ลังกา พอถึงลังกามีการแบ่งเป็นพระ ๒ ฝ่าย เป็นพระอยู่บ้าน
เรียกว่า พระคามวาสี และพระอยู่ป่าเรียกว่า พระอรัญวาสี
ในสมัยพุทธกาลไม่มีการแบ่งชัดเจนอย่างนี้ มาสมัยลังกา
แบ่งเป็น ๒ พวก พระอรัญวาสีก็ถนัดในเรื่องการเจริญ
ภาวนาทำกรรมฐาน เรียกว่าวิปัสสนาธุระ พระอยู่บ้านก็
หนักไปในทางเรื่องของการศึกษาเล่าเรียนเรียกว่า คันถธุระ
พระคามวาสีก็ ชำนาญในเรื่องคันถธุระ เล่าเรียนพระคัมภีร์
และพระอยู่ป่า อรัญวาสีก็ถนัดในเรื่อง วิปัสสนาธุระ เรื่อง
การเจริญวิปัสสนา

ขอทำความเข้าใจไว้ในที่นี้สักหน่อยว่า คามวาสี ที่
ว่าพระอยู่บ้าน หรือพระอยู่ในบ้านนั้น เป็นสำนวนภาษา ไม่
ใช้หมายความว่า พระมาอยู่ในบ้านในเรือนของชาวบ้าน
แต่หมายความว่าอยู่วัดในเขตหมู่บ้าน หรือในเมือง

ที่นี้ มาถึงเมืองไทยเราในสมัยสุโขทัย เราได้รับพระ
พุทธศาสนาจากลังกาเข้ามา เราก็เลยเอาคติแบ่งพระ ๒ ฝ่าย
เป็นพระคามวาสี กับพระอรัญวาสีเข้ามา แต่พระเถระผู้ใหญ่
เป็นพระสังฆราชที่มาในตอนนั้น ที่มาจากสายลังกามาอยู่ที่

นครศรีธรรมราช แล้วพ่อขุนรามคำแหงนิมนต์เข้ามาที่เมือง
สุโขทัยมาอยู่วัดอรัญญิก วัดอรัญญิกชื่อก็บอกแล้วว่าวัดป่า
แสดงว่าตอนนั้นนิยมพระอยู่ป่ามาก แล้วในเมืองไทยเรา
พุทธศาสนานับจากสุโขทัยมาก็เจริญเรื่อยมา โดยเราแบ่ง
เป็น ๒ ฝ่ายที่ว่า เป็นพระอยู่บ้านกับพระอยู่ป่า จนกระทั่งใน
สมัยอยุธยาถึงกับว่ามีตำแหน่งประมุขสงฆ์ ๒ ฝ่ายแยกกัน

ประมุขสงฆ์ฝ่าย คามวาสีฝ่ายอยู่บ้านก็เหมือนกับมี
สังฆราชฝ่ายหนึ่ง แล้วก็ฝ่ายอรัญวาสีก็มีประมุขที่เหมือน
กับเป็นสังฆราชอีกฝ่าย

ฝ่ายบ้านหรือคามวาสีนั้น ประมุขสงฆ์ได้แก่พระ
พุทธโฆษาจารย์ ส่วนฝ่ายป่า อรัญวาสี ได้แก่ พระวันรัต
ทำไมท่านเอาอย่างนี้ คำว่า วันรัต นั้นแปลว่าผู้ยินดีในป่า
บอกชัดอยู่แล้วเป็นสังฆราชฝ่ายพระวัดป่า แล้วก็ฝ่ายบ้าน
ได้แก่พระพุทธโฆษาจารย์ เพราะอะไร เพราะว่าพระพุทธ
โฆษาจารย์เป็นชื่อของพระอรชรกถาจารย์องค์สำคัญ เป็นผู้
แต่งคัมภีร์อรชรกถาอธิบายพุทธพจน์ที่มีชื่อเสียงมาก เป็นผู้
คงแก่เรียน เป็นนักปราชญ์ ก็แสดงว่าฝ่ายคามวาสีนี้ถนัด
เรื่องทางปริยัติการเล่าเรียนศึกษา ก็เอาชื่อมาตั้งเป็นประมุข

ตอนนั้นคำว่าสังฆราชมีแต่สังฆราชา และสังฆราชา
นี้เป็นตำแหน่งพระแค่ชั้นเจ้าคณะจังหวัด ที่เล่านี้เพื่อโยมจะ

ได้ทราบเรื่องนี้เป็นเกร็ดความรู้ว่าสมัยอยุธยา นั้น สังฆราชา เป็นตำแหน่งแค่เจ้าคณะจังหวัดเท่านั้นเอง ประมุขสงฆ์ กลับเป็นโน้น พระพุทธโฆษาจารย์ และพระวันรัต

พระวันรัต หรือบางครั้งเรียกว่าพระพนรัตน์นั้น บางองค์มีชื่อเสียงมาก อย่างในประวัติศาสตร์อยุธยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเคยได้ยิน ท่านช่วยข้าราชการ ทหารใหญ่ แม่ทัพนายกองไว้เยอะแยะ ไม่ให้ถูกประหารชีวิต คือ ตอนที่สมเด็จพระนเรศวรกับสมเด็จพระเอกาทศรถ เสด็จไปรบกับพม่า แล้วข้างพม่าเตลิดเข้าไปท่ามกลางกองทัพพม่า กองทัพไทยตามไปไม่ทัน พระองค์ก็อยู่ลำพัง ๒ พระองค์ ในท่ามกลางกองทัพข้าศึก

ตอนนั้นฝุ่นตลบไปหมด พอฝุ่นสงบลงไป มองเห็นกัน ก็ปรากฏว่ามีแต่ทหารพม่าล้อมเต็มไปหมด แต่ว่าบังเอิญ สมเด็จพระนเรศวรทรงเหลือบไปเห็นพระมหาอุปราชา แม่ทัพฝ่ายพม่ายืนข้างอยู่ใต้ต้นไม้ พระองค์ก็เลยได้โอกาสมีปฏิภาณตรัสเรียก สมเด็จพระมหาอุปราชาให้มาชนข้างกัน สมเด็จพระมหาอุปราชาด้วยขัตติยมานะ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ต้องจำใจรับคำทำ กองทัพพม่าก็ทำอะไรไม่ได้ แม่ทัพต้องมารบกันด้วยวิญญูทนต์ดี สมเด็จพระนเรศวรก็ทรงรบชนะ ทำให้สมเด็จพระมหาอุปราชาขาดคอข้าง แล้ว

พร้อมกันนั้นสมเด็จพระเอกาทศรถ ก็ทรงชนะเช่นเดียวกัน
อันนั้นเป็นชัยชนะครั้งยิ่งใหญ่

แต่เมื่อทัพพม่าแตกไปแล้ว สมเด็จพระเนศวรกลับ
คืนสู่พระราชวังทหารใหญ่กลับมาก็มีภุมณเฑียรบาลบอก
ไว้ว่า ถ้าหากว่าพวกทหารละทิ้งพระมหากษัตริย์ในการรบ
ก็จะต้องถูกประหารชีวิต และตอนนั้นแม่ทัพนายกองทั้งหลาย
ผู้ใหญ่ว่าจะต้องถูกประหารชีวิตกันหมด เรื่องก็มาถึงขั้น
ที่พิจารณาความและจะต้องลงโทษประหารชีวิต

ตอนนั้นเองที่พระวันรัตได้เข้ามาช่วยแก้ไขสถานการณ์
พระวันรัตหรือสมเด็จพระวันรัตองค์นี้ในประวัติศาสตร์
เรียกว่า พระพนรัตน์ เพราะท่านอยู่วัดป่าแก้ว อาตมภาพได้
บอกแล้วว่า พระวันรัต แปลว่า ผู้ยินดีในป่า ถ้าแปลว่า ว เป็น
พ ก็เป็นพระพนรัตน์ แต่พระวันรัตองค์นี้ ท่านอยู่วัดป่าแก้ว ก็
เลยเรียกเลียนเสียงให้เหมือนกัน แต่เขียนเป็น พนรัตน์ โดย
ให้แปลว่าป่าแก้ว

พระพนรัตน์นี้ท่านก็เดินทางมาเข้าเฝ้าในหลวง คือ
สมเด็จพระเนศวร แล้วก็มาแสดงธรรมเทศนาถวาย ชักจูง
พระทัย จนกระทั่งให้เห็นว่า การที่ทรงรบครั้งนี้โดยที่
ทหารตามไม่ทันเหมือนกับละทิ้งพระองค์นี้ เป็นการที่ทำให้
พระองค์มีเกียรติคุณยิ่งใหญ่ พระพนรัตน์เปรียบเทียบบอก

ว่า เหมือนอย่างสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชนะมารที่
ใต้ต้นโพธิ์

ตอนนั้นพระพุทธรูปเจ้าทรงผจญมาร ก่อนที่มารจะมา
นั้น พระพรหมเทวดาทั้งหลายมาเฝ้ากันเต็มไปหมด แต่พอ
มารมา ปรากฏว่าเทวดาและพรหมทั้งหลายหนีกันไปหมด
เลย คือ มันเป็นอย่างนั้นมารนี่มีอำนาจมาก พระพรหมก็ยัง
กลัวมารเลย พอบอกว่ามารมาเท่านั้นแหละ พระพรหมและ
เทวดาทั้งหลายหนีไปสุดขอบจักรวาลเลย ตอนนั้นพระ
พรหมและเทวดาทั้งหลายก็กลัวมารมาก พากันหนีไปหมด
ทิ้งให้สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอยู่ลำพังพระองค์
เดียวท่ามกลางกองทัพมาร จนกระทั่งพระองค์พิชิตมารได้
สำเร็จเป็นพระพุทธรูปเจ้าดังที่เราเรียกพระพุทธรูปปางนี้ว่า
ปางมารวิชัย

พระพนรัตน์นำเรื่องนี้มาเทศน์ถวาย วิสัยชชนา
อธิบายแก่สมเด็จพระนเรศวรว่า ถ้าหากว่าพระพุทธรูปเจ้าชนะ
ต่อมารโดยอำนาจของพรหมหรือเทวดามาช่วย ก็ไม่ใช่
เรื่องอัศจรรย์ แต่ในการที่พระองค์ผู้เดียวอยู่ในท่ามกลาง
กองทัพมารแล้ว ทรงชนะมารได้นี้ จึงเป็นความยิ่งใหญ่ที่เรา
นับถือพระพุทธรูปเจ้าจนกระทั่งปัจจุบัน ในการที่องค์สมเด็จพระ
นเรศวรอยู่ในท่ามกลางข้าศึก โดยที่ทหารทั้งหลายเข้า

ไปไม่ถึงนี่เหมือนกับว่า เทพยดาจะดลบันดาลให้พระองค์ได้
 เกียรติยศยิ่งใหญ่ จึงให้ทหารเหล่านั้นไม่สามารถตามทัน
 โดยที่ทหารเหล่านั้นไม่ได้ตั้งใจที่จะทอดทิ้งพระองค์แต่
 ประการใด แต่เป็นอำนาจของเทพยเจ้าหากบันดาลให้
 เป็นไปอย่างนั้นเอง เป็นเหมือนกับต้องการประกาศเกียรติ
 คุณ ของพระนเรศวรให้ปรากฏ ทำให้เป็นประวัติศาสตร์สืบ
 ต่อไปในภายหน้า

สมเด็จพระนเรศวรทรงสดับพระธรรมเทศนา ทรง
 ฟังคำถวายวิสาขนาแล้วก็ทรงปลื้มพระทัย เกิดพระปิติมาก
 ก็เลยถือเป็นเรื่องในการทรงพระราชทานอภัยโทษแก่แม่ทัพ
 นายกองทั้งหลาย เป็นเหตุการณ์โดดเด่นเกี่ยวกับพระพนรัตน์
 ที่เป็นประมุขสงฆ์ฝ่ายอรัญวาสีเป็นประวัติศาสตร์สืบมา

อาตมภาพนำเรื่องนี้มาเล่าเพื่อให้โยมเห็นว่าใน
 เมืองไทยเรานี้มีประเพณีวัด ๒ แบบ คือ วัดฝ่ายคามวาสี
 กับ อรัญวาสี ซึ่งเป็นเรื่องของวิวัฒนาการของพระพุทธ
 ศาสนา ฉะนั้น การที่จะจัดการเกี่ยวกับเรื่องวัด เรื่องป่า
 อะไรต่ออะไรนี้คงจะต้องเข้าใจคติเหล่านี้ให้ดีกว่า คติเดิมใน
 พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลเป็นอย่างไร คติในเมืองไทย
 เราถือกันมาอย่างไร เราแบ่งเป็น คามวาสี กับ อรัญวาสี มี

ประวัติศาสตร์อย่างไร เราเข้าใจเรื่องอย่างนี้แล้วเราจะจัด
อะไรต่ออะไรได้ถูกต้อง

แม้ว่าขณะนี้ การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย
ปัจจุบัน จะไม่ได้แยกเป็นฝ่ายคามวาสี กับอรัญวาสี เหมือน
อย่างในสมัยโบราณ คือ กฎหมาย เกี่ยวกับการปกครอง
ของคณะสงฆ์ ฉบับที่ใช้กันอยู่ในบัดนี้ ไม่ได้บัญญัติเอาไว้
แต่คดีการจัดพระสงฆ์เป็นฝ่ายคามวาสี กับฝ่ายอรัญวาสี ก็
ยังปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ในประเพณีที่พระมหากษัตริย์
ทรงแต่งตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์ ซึ่งจะเห็นได้ในพระราชทิน
นามของพระราชาคณะ ตัวอย่างทางฝ่ายคามวาสี เช่น

**“พระเทพปริยัติมุนี ศรีปริยัติวิธาน กิตติสารโสภิต
มหาคุณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี”**

ส่วนทางฝ่ายอรัญวาสี (ถ้าเขียนอย่างสันสกฤตก็
เป็น อรัณยวาสี) ก็มีตัวอย่าง เช่น

**“พระราชนิโรธรังสี คัมภีร์ปัญญาวิศิษฎ์ ยติคณิสสร
บวรสังฆาราม อรัณยวาสี พระราชาคณะชั้นราช ฝ่าย
วิปัสสนาธุระ”**

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ในระดับสูงทั้งฝ่ายคามวาสี
และอรัญวาสี ได้ถูกจัดรวมเข้าอยู่ภายใต้การบริหารเป็นอัน
หนึ่งอันเดียวกัน ดังจะเห็นได้ในพระราชทินนามของสมเด็จพระ

พระราชาคณะทุกองค์ มีทั้งคำว่าคามวาสี และอรัญวาสี รวมอยู่ด้วยกัน แสดงว่าสมเด็จพระราชาคณะทุกองค์เป็นผู้ นำของคณะสงฆ์ทั้งฝ่ายคามวาสี และอรัญวาสี ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนแม้แต่จะอยู่แต่ในเมืองก็ตาม ดังเช่น

“สมเด็จพระวันรัต ปริยัติพิพัฒนพงศ์ วิสุทธิสังฆปริณายก ตรีปิฎกโกศล วิมลคัมภีรญาณสุนทร ธรรมยุตติกคณิสสร บวรสังฆาราม **คามวาสี อรัญวาสี**”

รวมความว่า วัดยุคแรกในสมัยพุทธกาลนั้น เป็นวัดป่า ไม่ห่างไกลบ้านเมืองอาจจะเรียกว่า วัดกึ่งป่ากึ่งบ้าน หรือเป็นวัดป่าคู่เคียงกับบ้านเมือง ซึ่งก็เป็นยุคแรกของการประกาศพระศาสนา พระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดคนในเมือง และพระสงฆ์สาวกทั้งหลายในยุคแรกนั้นก็ล้วนเป็นผู้บรรลุนิพพาน จบการศึกษา หรือจบสิกขาแล้วแทบทั้งสิ้น ไม่มีการที่จะต้องฝึกหัดขัดเกลาดน ได้แต่มุ่งสั่งสอนประชาชน ชาวบ้าน ชาวเมืองให้มีความร่มเย็นเป็นสุข

แต่ต่อมา เมื่อพระพุทธศาสนาเจริญขยายตัวมากขึ้น มีผู้เข้ามาบวชมากขึ้น พระภิกษุจำนวนมากเป็นผู้เริ่มศึกษา อยู่ในสิกขาขั้นแรก ก็ต้องมีภาระเน้น ในเรื่องการปฏิบัติขัดเกลาดนเองนี้มากขึ้น จึงต้องการสถานที่วิเวกหรือสงบสงัด โดยเฉพาะป่านั้น เพื่อเป็นบรยากาศอันเกื้อกูลแก่

การเจริญภาวนา การเน้นเรื่องการอยู่ป่า หรือเข้าไปใช้ป่า จึงมีมากขึ้น และวัดป่าประเภทห่างไกลเมือง ก็มีเพิ่มมากขึ้นด้วย

พร้อมกันนั้นวัดที่อยู่ไม่ห่างไกลเมือง เมื่อบ้านเมืองขยายออกไปก็มีลักษณะใกล้ชิดบ้านเมือง หรืออยู่ท่ามกลางบ้านเมืองมากขึ้นทุกที พระที่ไม่ได้ปลีกลงไปอยู่ป่าหรือกลับมาจากป่าแล้ว มาอยู่ในวัดเหล่านี้ ก็จะมีอยู่ใกล้ชิดชาวบ้าน

บางองค์มียุ่งกับกิจของสงฆ์ ยุ่งกับการเล่าเรียนสั่งสอนพระเณรในวัดบ้าง ยุ่งกับงานอบรมสั่งสอนชาวบ้านบ้าง บางทีก็เลยไม่ได้ปลีกลงไปอยู่ในป่า แม้แต่ในบางระยะเวลา ส่วนพระบางองค์มีอิทธิยาศัยในมเหียงชอบอยู่สงัด แม้จะจบศึกษาบรรลุนิพพานแล้ว ก็ยังถือฤตงค์ อยู่ป่าตลอดชีวิตก็มี ไปๆ มาๆ ลักษณะที่แยกเป็นพระอยู่บ้านกับพระอยู่ป่าก็ชัดยิ่งขึ้นๆ จนกระทั่งในสมัยต่อมากลายเป็นมีพระสองฝ่าย ที่เรียกกันว่า ความวาสี กับ อริญวาสี อย่างที่กล่าวแล้วข้างต้น

แต่จะอย่างไรก็ตาม พระที่แยกเป็น ๒ ฝ่ายนั้นก็ต้องปฏิบัติอยู่ในทางสายกลางถึงจะอยู่ในบ้านในเมือง เป็นความวาสีก็ต้องไม่ให้ถึงกับวุ่นวายกลายเป็นคลุกคลีกับชาว

บ้าน ถึงจะอยู่ในป่าเป็นอรัญวาสี ก็ต้องไม่ให้ถึงกับปลีกตัวโดดเดี่ยว เป็นฤๅษีชีไพร

สำหรับวัดป่า นั้น อย่างน้อยเราก็ต้องเข้าใจว่าวัดป่าเป็นอย่างไร มีลักษณะอย่างไร วัดป่าควรจะอยู่ห่างจากบ้านเท่าไร (วัดป่าควรอยู่ห่างจากหมู่บ้านอย่างน้อย ๕๐๐ คาวุต คาวุต = ๑ วา เพราะฉะนั้น ๕๐๐ คาวุต เท่ากับ ๑ กม.) เพราะถ้าทำไม่ดีมันกลายเป็นว่าไปสร้างวัดบ้านในกลางป่าอีก ก็คนละอย่างไม่ใช่วัดป่า จึงต้องพิจารณาให้ดีด้วย

นี่ก็เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับด้านประวัติศาสตร์ แต่อย่างที่เราทราบมาแล้วว่า คติที่สำคัญในเรื่องนี้ ก็คือการที่พระพุทธเจ้าสรรเสริญการอยู่ป่า ก็เพราะว่าป่าเป็นสถานที่ที่มีบรรยากาศเป็นวิเวก ชวนให้เกิดความสงบสงัด ซึ่งเริ่มด้วยกายวิเวก ความสงัดทางกายก่อน เมื่อเรามีความสงัดทางกาย กายห่างจากเสียงอึงคะนึง เอ๊กเกร๊ก สิ่งที่จะมาล่อเร้าชักจูงต่างๆ แล้ว ก็โน้มโน้มมชักจูงจิตใจให้สงบไปด้วย เมื่อจิตใจสงบแล้วก็เหมาะที่จะบำเพ็ญเพียรเพื่อกำจัดกิเลสได้ เมื่อใจปราศจากกิเลสก็เรียกว่าเป็นความสงัดจากกิเลสซึ่งเป็นวิเวก หรือความสงัดอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งเป็นชั้นสูงสุด

พระพุทธเจ้าจึงตรัสเรื่องวิเวกไว้ ๓ ชั้น คือ

๑. **กายวิเวก** ความสังัดกาย กายปลีกออกจากสิ่ง
ที่รบกวน เอิกเกริก อึ้งคะนึ่ง พลุกพล่าน จอแจ

๒. **จิตวิเวก** ความสังัดของจิต คือ จิตใจที่สงบ

๓. **อุปธิวิเวก** ความสังัดกิเลส หมดกิเลสไปจากใจ
แม้บางคนจะมีกายวิเวก แต่จิตก็ไม่วิเวกแม้จะเข้าไป
ไปอยู่ในป่าแล้ว กายสังัดแต่ใจฟุ้งซ่าน คิดไม่เป็นเรื่อง มีแต่
ความคิดที่สับสนวนเวียน ไม่สบาย ไม่มีความสุข ถูกกิเลส
ก่อกวนร่ำรุมใจก็ไม่ได้รับประโยชน์จากป่า กลับกลายเป็น
ว่าป่าเป็นโทษแก่บุคคลนั้น

ที่นี้แม้มีจิตวิเวก จิตสงบสังัดแล้ว แต่ถ้ายังมีกิเลส
เป็นเชื้ออยู่ภายในก็สามารถฟุ้งขึ้นได้อีก เมื่อกระทบ
อารมณ์ภายนอกจิตนั้นก็หมดความสังัด ก็จะถูกความ
ทุกข์ ความเร่าร้อน ความมีกิเลส โลภะ โทสะ โมหะ รบกวน
ขึ้นมา ให้เดือดร้อนให้กระวนกระวายได้จึงต้องกำจัดกิเลส
ให้หมดสิ้นไป ให้ถึงขั้นปราศจากกิเลส ที่ท่านเรียกว่า เป็น
ความสังัดจากกิเลส (อุปธิวิเวก)

ที่นี้มองในมุมกลับว่าถ้าผู้ใดสังัดกิเลสแล้วเป็นอุป
ธิวิเวก ปราศจากกิเลสแล้ว แม้กายจะอยู่ท่ามกลางความสับสน
อลเวง อึ้งคะนึ่ง ก็ไม่มีปัญหา ท่านผู้นั้นก็มีจิตใจที่สงบ

สามารถกลับเป็นผู้ที่จะมาช่วยคนที่อยู่ในสังคมที่พลุกพล่าน
จอบแจ ให้มีความสงบไปด้วยอีก

เพราะฉะนั้น วิเวกเหล่านี้จึงสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
ป่าเป็นกายวิเวก มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้เกิดจิตวิเวก
แล้วจะได้บำเพ็ญอุปธิวิเวกให้เกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ใดมีอุปธิวิเวก
สังตภิเลสแล้ว จะไปอยู่ที่ไหนก็ตามก็จะพาให้วิเวกความ
สงบ สงัด เกิดขึ้นในที่นั้นได้ครบถ้วนทุกประการ

เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสพระคาถาไว้บท
หนึ่งว่า

คาม วา ยทิ วารญญे निने वा यทิ वा ल्ले

ยตุล อรหุโต วิหรนุติ ตั ฎุมิรามญะยุกั

แปลว่า ไม่ว่าจะป่า ไม่ว่าจะบ้าน ไม่ว่าจะที่ลุ่ม หรือที่ดอน
พระอรหันต์ คือ ผู้ที่ไกลกิเลสอยู่ที่ไหนที่นั่น ไซ้รู้คือสถานอัน
รื่นรมย์

เพราะฉะนั้นถึงที่สุดแล้วจะเป็นป่า หรือเป็นบ้านก็
ได้ ขอให้ใจห่างจากกิเลส ใจสังตภิเลสแล้วที่นั่นเป็นสถานที่
รื่นรมย์ได้ทั้งหมด

อันนี้ก็กลายเป็นว่าต้องมองดู ๒ ชั้น ทางด้านวัตถุ
สภาพภายนอกและด้านจิตใจ ดังนั้นพระพุทธเจ้าแม้จะอยู่
ในป่าบ้าง อยู่ในบ้านในเมืองบ้าง แต่พระองค์ก็นำแต่ความ

ร่มเย็นไปให้ ทั้งนี้เพราะว่าพระหฤทัยนั้นปราศจากกิเลส เป็นอุปวิเวก ปลีกจากกิเลสได้ทั้งหมดแล้วนั่นเอง

เพราะฉะนั้นพุทธสาวกก็พึงปฏิบัติตามนี้ คือ อาศัย ป่าเป็นบรรยากาศแวดล้อมที่มีกายวิเวกเพื่อชักจูงใจให้สงบ เป็นจิตวิเวก บำเพ็ญเพียรเพื่อให้ปราศจากกิเลสเป็นอุปวิเวก เมื่อมีอุปวิเวกแล้วก็ไปช่วยเหลือสั่งสอนแนะนำ ประชาชนในสถานที่ต่างๆ ให้ความสงบให้ความร่มเย็นเป็น สุขนั้นมีในทุกสถานที่ ไม่ว่าจะอยู่ป่าอยู่บ้านก็ตาม เป็นสุข โดยทั่วกัน

สรุปว่า

๑. สำหรับมนุษย์ผู้มีกิเลสนั้น ไม่ว่าจะอยู่ในบ้าน หรืออยู่ในป่าก็ทำให้เดือดร้อนทั่วไปหมด
๒. สำหรับพระภิกษุในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนแนะนำให้ใช้ป่าเป็นที่บำเพ็ญเพียร เพราะเป็นที่เหมาะสม สภาพแวดล้อม เป็นที่วิเวกเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญเพียรทางจิตจะ ได้ทำตนให้เป็นผู้หมดกิเลสต่อไป
๓. เมื่อหมดกิเลสแล้วจะไปอยู่ป่าอยู่บ้านก็ทำให้ รื่นรมย์ไปหมด

เพราะฉะนั้น จึงควรจะช่วยกันรักษาป่าไว้ และ
 สนับสนุนให้พระสงฆ์ได้ไปอยู่ป่า เพื่อจะได้อาศัยกายวิเวก
 เป็นเครื่องโน้มนำจิตใจให้สงบ ใช้ป่าเป็นที่บำเพ็ญเพียรขัด
 เกลากิเลสให้หมดสิ้นไป แล้วท่านจะได้นำความสงบร่มเย็น
 นั้นออกไปเผยแพร่นี้ทั่วถึงในที่ทุกสถาน

ในการปฏิบัติตามหลักการที่กล่าวมานี้ มีข้อที่ควร
 ระลึกไว้ เพื่อเป็นแนวทางของการปฏิบัติ คือ

๑. มีพุทธบัญญัติห้ามมิให้ภิกษุตัดต้นไม้ หรือแม้
 เด็ดดอกไม้ เก็บผลไม้ ถ้าพระภิกษุตัดต้นไม้ก็
 เป็นการละเมิดพุทธบัญญัติผิดวินัย
๒. ถ้าภิกษุตัดต้นไม้ของหลวง หรือที่มีเจ้าของโดย
 เจตนาลักลอบตัดหรือทำลาย ก็จะเป็นความผิด
 ทางวินัยอย่างร้ายแรง อาจจะต้องถึงกับขาดจาก
 ความเป็นพระภิกษุ
๓. ความเป็นอยู่ และการประพฤติปฏิบัติตามพระ
 ธรรมวินัยของพระภิกษุ จะเป็นการรักษาป่า
 โดยตัวของมันเอง โดยมีต้องให้พระทำหน้าที่
 อนุรักษ์ป่า
๔. ถ้าหากว่าความดำรงอยู่ของป่าเป็นไปเพื่อ
 ความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนและสันติสุข

ของสังคม พระก็ควรแนะนำสั่งสอนประชาชน
ให้มองเห็นคุณค่าของป่า และรู้จักรักษาป่า

๕. ประชาชนหรือพุทธศาสนิกชน ควรช่วยกัน
รักษาป่า และสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์ ได้มี
โอกาสใช้ป่าเป็นที่แสวงวิเวก ในการบำเพ็ญ
สมณธรรม
๖. รัฐหรือทางการบ้านเมือง ถ้าเห็นแก่ความเจริญ
มั่นคงของพระพุทธศาสนา และการพัฒนาจิตใจ
ของประชาชน พร้อมทั้งปรารถนาจะอุปถัมภ์
บำรุงพระภิกษุสงฆ์ สนับสนุนให้ท่านปฏิบัติ
ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็ควรจะสนับสนุน
ให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสแสวงวิเวกในป่า ใช้ป่า
ให้เป็นประโยชน์ในการบำเพ็ญสมณธรรม และ
รักษาป่าไว้เพื่อประโยชน์นี้ประการหนึ่งด้วย
๗. รัฐและประชาชนชาวไทย ถ้าเห็นแก่ประวัติ
ศาสตร์ และต้องการผดุงรักษาวัฒนธรรม
ประเพณีของชาติไทย ก็ควรจะดำรงรักษา
ประเพณีที่ให้มียัด ทั้งวัดบ้านและวัดป่า คือการ
มีวัดแบบคามวาสี และวัดอรัญวาสี ดังที่
ประเทศไทยเราได้เคยมีคณะสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่าย

อาตมภาพได้นำธรรมเกี่ยวกับเรื่อง ปา มาเล่าให้ โยมฟัง ก็คิดว่าใช้เวลาโยมไปเยอะแล้ว จึงขออนุโมทนาคุณ โยมอีกครั้งหนึ่งที่ได้ถวายภัตตาหารในครั้งนี้ และได้มาส ดับธรรมกถาเป็นส่วนประดับปัญญาบารมี ก็ขออาราธนา คุณพระรัตนตรัยอวยชัยให้พร

รัตนตุตยานุภาเวน รัตนตุตยเตชสา

ด้วยเดชานุภาพคุณพระพุทธรเจ้า คุณพระธรรม คุณ พระสงฆ์ พร้อมทั้งกุศลเจตนามีศรัทธาเป็นต้น และเมตตา ไมตรีธรรม ในจิตใจของโยมทุกท่าน จงเป็นปัจจัยอภิบาล รักษาให้ทุกท่านเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย มีความร่มเย็นงอก งาม เป็นสุขในพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดกาลนาน เทอญ

ตอบปัญหาเรื่อง พระกับป่า¹

อาตมาได้ทราบจากโยมที่มาที่นี่ ถามว่า “เขาจะออกกฎหมายให้พระออกจากป่าที่ท่านจะเอาอย่างไร?”

อาตมาบอกว่า เอ ! ก็ต้องขอร่างกฎหมายนั้นก่อน คือ เพื่อความรอบคอบโยมช่วยไปเอาร่างกฎหมายนั้นมา เพราะอาตมาจะพูดอะไรไปเดี๋ยวมันพลาด คือเราไม่รู้รายละเอียด อาตมาก็บอกว่าเฉพาะกรณีพระประจักษ์นี่ อาตมาไม่รู้ข้อมูลเพียงพอ แต่ว่าปัญหาจากพระประจักษ์โยงไปหาปัญหาส่วนรวมนี่อาตมาคิดว่าน่าพูด เพราะฉะนั้นเรื่องนี้เราต้องแยกเป็นสองส่วนคือ ปัญหาของตัวกรณีพระประจักษ์เองอันหนึ่ง ปัญหาที่สอง คือ ปัญหาที่เกิดจากกรณีพระประจักษ์โยงไปหาประโยชน์ของส่วนรวม ของสังคม และของพระศาสนาอันนี้ที่เราต้องเอาใจใส่

ที่นี้อาตมาก็สนใจส่วนที่สอง สำหรับกรณีแรกจะให้พูดก็ยังไม่แน่ใจ เพราะไม่มีข้อมูลเพียงพอ แต่ในแง่ของพระ

¹ เป็นการตอบคำถามของคณะกรรมการเคหะแห่งชาติ เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๓๔

ศาสนา เราแทบจะพูดได้เลยว่า พระพุทธศาสนากับป่าคู่กัน
มา พระพุทธศาสนาที่นี่คู่กันมากับป่า พระพุทธเจ้าเสด็จออก
ไปผนวช แล้วก็ไปบำเพ็ญเพียรในป่า วัดทั้งหลายในสมัย
พุทธกาลก็ลงชื่อว่า วันๆ เช่น เชตวัน เวฬุวัน วัน คือ ป่า
แสดงว่าวัดในสมัยพุทธกาลนี่ลงชื่อ ป่า หหมดเลย เป็นวัดป่า
ทั้งนั้น

คำสอนในพระไตรปิฎกที่สรรเสริญการอยู่ป่าก็มีอีก
มากมาย

คามวาสี อรัญวาสีนี้เกิดที่ลังกา พอพอขุนรามคำแหง
นำพระพุทธศาสนาแบบลังกา เข้ามาสู่ขไทยก็นำเอาพระ
พุทธศาสนาที่แยกเป็นคามวาสี อรัญวาสีเข้ามาด้วย สมเด็จพระ
สังฆราชที่มาจากนครศรีธรรมราช มาจากลังกาอีกต่อ
หนึ่ง เมื่อไปอยู่ที่สุโขทัยท่านก็ไปอยู่วัดอรัญญิก ซึ่งแปลตาม
ตัวอักษรก็เป็นวัดป่า อยู่วัดป่า แล้วต่อมาในเมืองไทยเองก็
มีประเพณีคู่กันมาในสมัยอยุธยา แยกเป็นวัดสายคามวาสี
อรัญวาสี มีประมุขแยกกันเหมือนกับมีสังฆราช ๒ ฝ่าย

สังฆราชฝ่ายอรัญวาสี ได้แก่ พระวันรัต

สังฆราชฝ่ายคามวาสี ได้แก่ พระพุทธโฆษาจารย์

ถ้าว่าประเพณีในเมืองไทยก็ชัดแล้ว วัดในป่าก็เป็น
วัดจริงๆ มีสิ่งก่อสร้างตามแบบที่เรียกว่า เสนาสนะป่า เป็น
ประเพณีของเมืองไทย ซึ่งสืบมาจากลังกา

เมื่อเรารู้คดีอย่างนี้แล้วก็มาปฏิบัติให้ถูกต้องว่า คดี
ของเมืองไทยที่เราสืบกันมาแต่สมัยสุโขทัยนี้เราจะเอาไว้
ใหม่? ก็เป็นอันว่าวัดนี้มีสองแบบ วัดคามวาสี กับวัดอรัญวาสี
ที่นี้ก็มีคำถามซึ่งเกิดขึ้นตอนนี้หลายข้อ

๑. ประเพณีพุทธศาสนาแบบไทยที่แยกเป็น
คามวาสี อรัญวาสี มีวัดอยู่ในป่า และวัดอยู่ใน
บ้านนี้ เราจะเอาหรือเปล่า เราจะสืบประเพณีนี้
หรือไม่

๒. ถ้าเราไม่เอาประเพณีนี้ เอาคติเดิมของพระพุทธ
ศาสนา พระพุทธเจ้าก็สนับสนุนพระให้อยู่ป่า
ซึ่งเป็นบรรยากาศที่ท่านเรียกว่า เสนาสนะอัน
สงัด เช่นที่มาในโอวาทปาฏิโมกข์ว่า *ปทุตถุจ
สยนาสนํ* คือ เสพเสนาสนะอันสงัด

เฉพาะในกรณีนี้เราจะต้องเอื้อเอื้อกู่ต่อพระ น่าจะ
ให้โอกาสแก่พระได้เข้าไปอาศัยป่า เพื่อจะได้ปฏิบัติตาม
พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ให้ได้ผลดีตามที่พระ
พุทธองค์ได้ทรงแนะนำไว้ คือ อย่างน้อยก็เพื่อเปิดโอกาสให้

พระได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ฉะนั้น ถ้าหากว่า
ยังปรารถนาจะอนุเคราะห์พระสงฆ์อยู่ ก็น่าจะให้โอกาสพระ
ได้เข้าไปอยู่ในป่า หรือใช้ป่าได้ นี่เป็นการพูดตามหลักการ

ฉะนั้น อาตมาก็ไม่อยากจะคิดว่าจะมีการให้พระ
ออกจากป่า เพราะว่ามันจะขัดทั้งประเพณีไทย และทั้งหลัก
การของพระพุทธศาสนา

แต่ทั้งนี้ จะต้องดูรายละเอียดที่เขาจะออกกฎหมาย
ว่าจะมีการร่างกฎหมายไว้อย่างไร

น่าจะคิดว่าต่อไปนี้เสนาสนะอันสงัดจะหายากเข้าทุกที
ดังนั้นเรื่องนี้เราชาวพุทธน่าจะให้ความสนใจเหมือนกัน จะ
ต้องช่วยกันดูวิธีทางว่าจะเอาอย่างไรกัน ถ้าจะออกกฎหมาย
จริงอาตมาว่าต้องให้มีความรอบคอบ ต้องระวัง ไม่อย่างนั้น
มันกลายเป็นว่าถ้าห้ามจริงๆ นะ ถ้าให้พระออกจากป่าจริงนี้
มันจะเป็นการเบียดเบียนหรือตัดรอนพระพุทธศาสนาหรือ
อย่างน้อยเป็นการไม่เอื้อเพื่อต่อพระพุทธศาสนาไปหรือ
เปล่า

หมายเหตุ: เรื่อง"พระกับป่า"ฉบับนี้ ให้ถือเป็นฉบับใช้ไปพลางก่อน ขอเรียกว่า
ฉบับ หูกับปาก เพราะอยู่ในระยะที่อาพาธใช้ตาทำงานไม่ได้ เมื่อใด
ใช้สายตาทำงานได้ตามปกติ ก็จะได้เรียบเรียงให้สมบูรณ์ เป็นฉบับ
ตากับมือ ต่อไป